

Bryssel den 7.10.2020
COM(2020) 620 final

ANNEX 1

BILAGA

till

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET OCH
RÅDET**

**En jämlikhetsunion: EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och
deltagande**

{SWD(2020) 530 final}

Bilaga 1: Riktlinjer för planering och genomförande av nationella strategiska ramar för romer

BEKÄMPA ANTIZIGANISM

Tack vare det arbete som gjorts av Alliance against Antigypsyism, Europaparlamentet, och Europarådet¹ råder nu växande enighet om att antiziganism (en form av rasism riktad specifikt mot romer) är en av orsakerna till att romer hålls kvar i utanförskap. Eftersom antiziganism och utanförskap resulterar i en ond cirkel bör de bekämpas parallellt. Genom att bekämpa diskriminering och antiziganism gör man de inkluderingsfrämjande åtgärderna mer effektiva, vilket i sin tur främjar ökad öppenhet och acceptans i samhället. Hela samhället, såväl romer som icke-romer, måste medverka för att bekämpa antiziganism och främja mångfald och inkludering. Det handlar om att stärka romers egenmakt och ta itu med majoritetssamhällets (däribland institutioners) attityder och beteende. Jämlikhetsorgan kan vara privilegierade partner för nationella kontaktpunkter för romsk inkludering när det gäller att sätta standarder för genomförandet och driva en ökad fokusering på att bekämpa diskriminering i strategierna.

Nationella strategiska ramar bör

- **innefatta en separat inriktning på bekämpning av antiziganism** för att
 - 1) lyfta fram förekomsten av antiziganism och skyldigheten att bekämpa den,
 - 2) erkänna antiziganismens historiska dimensioner, i synnerhet Förintelsen av romer, öka kunskaperna om romernas historia och främja försoning,
 - 3) öka kunskaperna om de ömsesidiga effekterna av mångfald och inkludering, skapa positiva narrativ, skapa positiva förebilder, främja möten mellan olika befolkningsgrupper och interkulturellt lärande för att bekämpa stereotyper och felaktig information om romer inom utbildningsväsendet, massmedier, humaniora, kultur och historia,
 - 4) bekämpa diskriminering som ett uttryck för antiziganism,
 - 5) bekämpa hatpropaganda och hatbrott som uttryck för antiziganism och uppmuntra till anmälan av brott, trakasserier och våld motiverade av fördomar,
 - 6) främja möjligheterna till rättslig prövning för offer för antiziganism och diskriminering,
 - 7) öka kunskaperna bland romer om deras rättigheter, och
 - 8) undanröja och förhindra systemomfattande, institutionell och strukturell diskriminering² av romer,
- **förebygga och bekämpa antiziganism som en tvärgående/övergripande prioritering** inom alla politikområden för att
 - 1) motverka segregering, mobbning och trakasserier inom utbildningsväsendet, öka kunskaperna bland skolpersonal om dessa frågor,
 - 2) bekämpa diskriminering i arbetslivet och när det gäller tillträdet till arbetsmarknaden och öka kunskaperna bland arbetsgivare om dessa frågor,
 - 3) bekämpa diskriminering när det gäller tillgången till hälso- och sjukvård av god kvalitet, avskaffa parallella, segregerade tjänster, förhindra människorättskränkningar (t.ex. tvångsaborter och tvångssterilisering), öka kunskaperna bland vårdpersonal om dessa frågor,

¹ [Antigypsyism — a reference paper](#), Berlin/Budapest, 2017, [Europaparlamentets resolution av den 15 april 2015 om romernas internationella dag – antiziganism i Europa och EU:s erkännande av minnesdagen för folkmordet på romer under andra världskriget](#), [Europaparlamentets resolution av den 25 oktober 2017 om aspekter som rör de grundläggande rättigheterna i integreringen av romer i EU: kampen mot antiziganism \(2017/2038\(INI\)\)](#), [Europaparlamentets resolution av den 12 februari 2019 om behovet av en förstärkt strategisk EU-ram för nationella strategier för integrering av romer efter 2020 och kraftfullare åtgärder mot antiziganism](#). [ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 13 från 2012 om bekämpande av antiziganism och diskriminering av romer](#), [Europarådet, Förklaring om den framväxande antiziganismen och det ökande rasistiska våldet mot romer i Europa](#).

² Systemomfattande diskriminering beror på ojämlikhet som är en följd av lagstiftning, politik och praxis. Detta är ofta inte avsiktligt, utan en följd av flera institutionella faktorer som påverkar utformningen, genomförandet och omprövningen av lagstiftning, politik och praxis. Se [Roma and Traveller Inclusion: towards a new EU framework, learning from the work of equality bodies](#).

- 4) motverka rumslig segregering, förhindra avhysning om inget alternativt boende erbjuds, öka kunskaperna inom myndigheter om dessa frågor, och
- 5) regelbundet samla in jämlikhetsdata (data om erfarenheter av diskriminering, data från jämlikhetsorgan om fall av diskriminering).

BEKÄMPA FATTIGDOM I FLERA GENERATIONER (med barnskydd i fokus och bättre utnyttjande av EU-medel)

Att förhindra att fattigdom och utestängning fortplantar sig i flera generationer är avgörande för att förbättra situationen för marginaliserade romer. Utestängning och diskriminering när det gäller tillgång till utbildning, arbetsmarknad, hälso- och sjukvård och boende påverkar barns utveckling och kan i förlängningen påverka deras framtida föräldraskap och förvärra underläget för deras egna barn. Den onda cirkeln av utestängning och diskriminering kommer att fortsätta om inte kraftfulla insatser görs för att ta ett helhetsgrepp på de bakomliggande orsakerna och planera en bättre framtid för nästa generation. Detta förutsätter insatser som sätter **barnen i fokus** och som upprätthålls under en längre tid.

Nationella strategiska ramar bör

- mobilisera relevant expertis på alla förvaltningsnivåer för att utforma åtgärder som syftar till att skydda barn, anslå tillräckliga resurser till förskoleverksamhet, barnomsorg och utbildning (t.ex. stipendier, mentorskap, stöd efter skolan), kost, personlig utveckling och arbete med familjer,
- uppmuntra deltagande i förskoleverksamhet och barnomsorg,
- skydda kvinnor, barn och ungdomar genom strategier för att bekämpa brott som människohandel och alla former av exploatering (sexuellt utnyttjande, arbetskraftsexploatering, påtvingat tiggeri och exploatering för brottslig verksamhet som tvångs- och skenäktenskap) och ge dem tillgång till hjälp, stöd och skydd,
- förbättra tillgången till samhälls- och familjebaserade tjänster för personer med funktionsnedsättning och barn som står utan föräldraomsorg, stärka insatserna för att förhindra institutionalisering genom att stödja familjer som lever under otrygga förhållanden och personer med funktionsnedsättning,
- säkerställa långsiktigt hållbara stödåtgärder för barn och deras familjer för att förbättra förutsättningarna för nästa generation,
- basera planering av ekonomiskt stöd och investeringar på korrekta analyser av de bakomliggande orsakerna till marginalisering (socioekonomisk exkludering och diskriminering), genom systematiska utvärderingar och analyser av nationella, regionala och lokala insatser som fungerar (eller inte fungerar) samt orsakerna till detta, och därigenom ge tillgång till mer detaljerad dokumentation som ger ökad insikt i hindren för inkludering, involvera alla berörda aktörer (lokala myndigheter, civilsamhället, romska/icke-romska aktörer med eventuellt olika åsikter) i analysarbetet,
- analysera utnyttjandet av EU-medel tillsammans med förvaltningsmyndigheterna och, om övervakningsrapporter visar att medlen i själva verket inte har använts för att uppnå inkluderingsmålen, samarbeta med lokala myndigheter/förvaltningsmyndigheter och berörda aktörer för att förstå varför och undanröja eventuella hinder som upptäcks, och
- etablera nära förbindelser mellan de nationella kontaktpunkterna för romsk inkludering och de myndigheter som ansvarar för att övervaka EU-medel. säkerställa att användningen av EU-medel för romer skapar verkliga möjligheter till delaktighet och får den avsedda effekten för dem i deras vardag, i stället för att gynna andra intressen.

FRÄMJA ROMERS DELAKTIGHET

Att romer kan delta i det offentliga samtalet är en förutsättning för och möjliggör jämlikhet och inkludering, samt främjar en demokratisk och effektiv samhällsstyrning. Delaktighet och egenmakt för romer handlar om att ge människor en röst och göra det möjligt för dem att agera på nya och positiva sätt. Inkludering öppnar dörren för handling och ger människor möjlighet att delta. Delaktighet och egenmakt är principer och processer för att förbättra människors levnadsvillkor och livsresultat. Att stödja meningsfull delaktighet för romer i beslutsfattandet på lokal, nationell och europeisk nivå är en förutsättning för att motverka utestängning. Romska och pro-romska civilsamhällesorganisationer är särskilt viktiga aktörer. När de nationella kontaktpunkterna för romsk inkludering samordnar utarbetandet av nationella strategiska ramar uppmuntras de att främja delaktighetsmodeller genom att t.ex. låta tematiska arbetsgrupper ta fram behovsbedömningar, prioriteringar, delmål och åtgärder på viktiga områden på ett sätt som sammanför nationella, regionala, lokala och icke-statliga aktörer och säkerställer romsk delaktighet. Dessa modeller och strukturer kan därefter användas för att övervaka och utvärdera genomförandet.

Nationella strategiska ramar bör

- ange obligatoriska minimiaspekter av och kanaler för romers delaktighet i utformning, genomförande och övervakning av politiken och i EU-fondernas programplanering, bland annat genom skriftliga protokoll om delaktighet som fastställer mandat (omfattning och typ av deltagande), sammansättning (principer för val av medlemmar), arbetsmetoder och förväntade resultat av samråds- och deltagandeorgan i syfte att säkerställa samarbete, förtroende och ansvarsskyldighet³,
- stärka romska befolkningsgruppers egenmakt på lokal nivå för att säkra lokalt ägarskap och insatser som uttryckligen syftar till social och politisk förändring. Målgruppsmobilisering bör ses som en medveten inkluderings- och delaktighetsprocess som involverar romer, lokala myndigheter och organisationer,
- säkerställa att romer är representerade i hela sin mångfald (inhemska och utländska medborgare, marginaliserade och integrerade, kvinnor, barn och ungdomar) i politik- och samrådsprocesser,
- förbättra lokala insatser genom att anlita fler romer som kan fungera som medlare och bidra till att överbrygga den kvarvarande förtroendeklyftan mellan romer och majoritetsbefolkningen,
- främja samarbete mellan civilsamhällesorganisationer inriktade på romer och civilsamhällesorganisationer med bredare verksamhetsområde, i synnerhet organisationer inriktade på barns, ungdomars och kvinnors rättigheter,
- använda EU-medel och andra medel för att ge regelbundet stöd till kapacitetsuppbyggnad (för jämlikhetsscreening, delaktighet etc.), särskilt hos gräsrotsorganisationer och det lokala civilsamhället, och
- *i länder med en betydande romsk befolkning:*
 - främja positiv särbehandling för att öka romers delaktighet i nationell och lokal förvaltning när det gäller frågor om jämlikhet och inkludering, forskning etc., och
 - överväga att inrätta nationella romska paraplyorganisationer för fortlöpande samråd och delaktighet i politiska diskussioner. Dessa bör få grundläggande institutionella bidrag från staten eller regelbundet civilsamhällesstöd.

³ Violetta Zentai, Georgeta Munteanu och Simona Torotcoi, [The quality of participation in a post-2020 EU initiative for Roma equality and inclusion](#), expertrapporter som utgår från de framåtblickande aspekterna i utvärderingen av EU-ramen för nationella strategier för integrering av romer, 2020, ss. 41, 59–60.

SPEGLA MÅNGFALDEN

Det är mycket viktigt att erkänna mångfalden bland romer och romska samhällen när de nationella strategiska ramarna utformas. EU:s strategiska ram för romer uppmuntrar starkt egenmakt för romska kvinnor, ungdomar och barn (och romer med funktionsnedsättning, äldre romer, hbt+-personer och romer som förflyttat sig inom EU) för att överbrygga socioekonomiska skillnader och göra det möjligt för dem att utöva sina rättigheter fullt ut, förverkliga sin potential och vara aktiva förändringsaktörer.

Nationella strategiska ramar bör

- bedöma alla romers behov och situation (inklusive romer från andra medlemsstater eller tredjeländer samt statslösa romer),
- motverka multidiskriminering och intersektionalitet, som förvärrar utestängningen,
- inriktas på de mest marginaliserade romska grupperna genom åtgärder för inkludering och fattigdomsbekämpning (men utan att exkludera andra grupper som befinner sig i en liknande situation) och rikta sig till alla romer genom åtgärder som främjar delaktighet, samt rikta sig till såväl romer som icke-romer med åtgärder för att förhindra och bekämpa antiziganism och diskriminering,
- fastställa särskilda mål och riktade åtgärder för romska kvinnor, barn och ungdomar, personer med funktionsnedsättning, äldre romer, EU-migranter, statslösa romer och romer från tredjeländer (beroende på vad som är relevant) och dela upp indikatorerna efter kön och ålder,
- ta hänsyn till jämställdhetsdimensionen på alla områden, särskilt utbildning, sysselsättning, hälso- och sjukvård, barnomsorg och kampen mot (multi)diskriminering, inbegripet våld och exploatering (i hemmet), främja delaktighet och säkerställa att åtgärder tar hänsyn till jämställdhetsperspektivet,
- främja romska kvinnors möjligheter till rättslig prövning för att förebygga/förhindra våld i hemmet och andra människorättskränkningar,
- omfatta samarbete över gränserna för att på ett effektivare sätt hantera de utmaningar och möjligheter som romers rörlighet mellan länder leder till och säkerställa att de har tillgång till utbildning, arbetsmarknad, boende, hälso- och sjukvård och andra sociala tjänster, och
- undanröja statslöshet bland romer genom att säkerställa allmän folkbokföring och tillgång till identitetshandlingar, formella förfaranden för fastställande av statslöshet och allmän tillgång till tjänster.

EN KOMBINATION AV GENERELLA OCH RIKTADE STRATEGIER

Även om bekämpningen av diskriminering och utestängning av romer även framöver bör utgöra en riktad strategi bör syftet med strategin vara att romer ska inkluderas och behandlas lika på alla områden i livet. Detta förutsätter att den allmänna politiken reformeras utifrån ett inkluderingsperspektiv genom en kombination av riktade och allmänna strategier. Riktade strategier bör vara tillfälliga och syfta till att minska romernas underläge och den diskriminering som de utsätts för. Riktandet av strategierna bör vara explicit (men inte nödvändigtvis baserad på etnicitet), men inte exkluderande, dvs. inte utesluta icke-romer som befinner sig i samma situation.

Nationella strategiska ramar bör

- tydligt ange hur de särskilda riktade åtgärderna (skyddsåtgärder) undanröjer de hinder som ligger i vägen för romers tillträde till och möjligheter att dra nytta av den allmänna politiken, och hur den offentliga politiken görs mer inkluderande för romer,
- främja romers tillgång till rättigheter och allmänna tjänster med ytterligare riktat stöd, men utan att skapa permanenta parallella strukturer,
- rikta insatserna territoriellt för att ta hänsyn till lokala förhållanden. kombinera inriktning på territorier och samhällsgrupper inom ramen för breda insatser (t.ex. för att bekämpa extrem fattigdom) och säkerställa att de når ut till den romska befolkningen,
- *i länder med en betydande romsk befolkning:*
 - underkasta allmänna politiska åtgärder en screening/revision för att analysera deras inverkan på romers jämlikhet och inkludering,
 - fastställa hur EU-medel ska användas för att reformera den allmänna politiken så att den blir inkluderande (för att t.ex. desegregera utbildningsväsende och boende) och för riktade åtgärder, och
 - fastställa arrangemang för att integrera frågan om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet i all offentlig verksamhet på regional och lokal nivå.

UTÖKA ÅTGÄRDERNA FÖR ATT FÖRHINDRA/LINDRA KRISERS OPROPORTIONERLIGA INVERKAN PÅ ROMER

Frågan om romers jämlikhet och inkludering är en aspekt av alla grundläggande utmaningar som EU står inför i dag (inbegripet covid-19-pandemin, klimatförändringarna och den gröna och den digitala omställningen). Särskild omsorg bör ägnas åt att säkerställa att inte en oproportionerligt stor del av den börda som följer av kriser och omställningar drabbar diskriminerade och marginaliserade grupper, särskilt bland romer, och att krisinsatser och mer långsiktiga tillväxtstrategier innefattar riktat ytterligare stöd för deras inkludering. Lärdomar bör dras av covid-19-pandemin, som i oproportionerligt hög grad drabbade marginaliserade romska befolkningsgrupper och på kort sikt utsatte dem för de allvarligaste hälsoeffekterna och på medellång och lång sikt för de mest omfattande ekonomiska effekterna. Nationella strategiska ramar för romer bör lindra covid-19-krisens effekter och göra oss bättre rustade att hantera liknande händelser i framtiden.

Nationella strategiska ramar bör

- planera effektiv datainsamling och övervakning av socioekonomiska effekter (fördelat på ålder, kön och medicinska behov) för att säkerställa effektiva och specialanpassade politiska åtgärder som svar på befintliga/framtida pandemier.
- ta hänsyn till behoven på kort, medellång och lång sikt och involvera berörda parter i utarbetandet och genomförandet av åtgärderna,
- stödja de lokala myndigheternas insatser för att tillgodose de mest omedelbara behoven hos de romska befolkningsgrupperna (t.ex. tillgång till tak över huvudet, inklusive mat och vatten, tillgång till kostnadsfri hälso- och sjukvård och ekonomiskt stöd till romska familjer i svåra ekonomiska situationer),
- prioritera insatser för att ta itu med strukturella ojämlikheter och romers bristande tillgång till grundläggande tjänster och infrastruktur,
- säkerställa att åtgärder och/eller insatser med hjälp av EU-medel och nationell finansiering når ut till och tillgodoser behoven hos de mest marginaliserade och missgynnade befolkningsgrupperna,
- främja romers tillgång till säkert och rent dricksvatten⁴,
- förbättra tillgången till sanitet och kontinuitetssäkra grundläggande samhällsservice så att den kan upprätthållas i händelse av en pandemi,
- främja hälsokunskaperna bland den romska befolkningen,
- främja spridning av korrekt, tydlig och evidensbaserad information och kunskapshöjande kampanjer som effektiva verktyg mot diskriminering och främlingsfientlighet,
- föreskriva regelbunden övervakning av miljöförhållanden och miljörisker som missgynnade romska befolkningsgrupper är särskilt exponerade för och vidta åtgärder för att komma till rätta med riskabla eller ohygieniska förhållanden, och
- främja samstämmighet mellan kris- och återhämtningsåtgärder och övergripande initiativ som den gröna given, digitaliseringen, den europeiska pelaren för sociala rättigheter, FN:s hållbarhetsmål, den europeiska planeringsterminen och allmänna strategier, program och reformer.

⁴ Enligt [dricksvattendirektivet](#) (skäl 31, artikel 16) ska medlemsstaterna ta hänsyn till den särskilda situationen för minoritetsgrupper, såsom romer och resandefolk, oavsett om de är bofasta eller inte, genom att vidta nödvändiga åtgärder för att förbättra deras tillgång till dricksvatten.

SÄKERSTÄLLA DIGITAL INKLUDERING

När covid-19-pandemin tvingade skolor, universitet och kontor att stänga blev internet en livlina. Massomställningen till bl.a. utbildning och telemedicin online förutsatte att alla hade tillgång till internet. Krisen avslöjade dock enorma [globala skillnader](#) när det gäller online- och distansundervisning. Romer är ofta bosatta i landsbygdsområden som fortfarande släpar efter när det gäller tillgång till infrastruktur för höghastighetsbroadband. För marginaliserade romer med begränsad eller ingen tillgång till it-utrustning eller som saknar digital kompetens blottade detta en djupt rotad strukturell ojämlikhet som leder till att romska barn riskerar att underprestera och halka efter i skolarbetet och till att vuxna berövas möjlighet att få information i realtid och hitta arbetstillfällen. Det är nödvändigt att ta itu med de bakomliggande förhållanden som är kopplade till ojämlikhet, diskriminering och utestängning i den digitala tidsåldern för att säkerställa att ingen hamnar utanför. För att den digitala tekniken ska kunna utnyttjas på ett framgångsrikt sätt och vi ska kunna uppnå ett resilient och socialt rättvist Europa måste människor ha tillgång till nödvändig infrastruktur, utrustning och digital kompetens.

Nationella strategiska ramar bör

- motverka romers digitala exkludering genom att ge tillgång till digital teknik, särskilt tillgång till och stöd för online- och distansundervisning om utbildningsinstitutioner stänger på det sätt som skedde under covid-19-pandemin,
- uppmuntra synergieffekter med andra politiska initiativ (särskilt sådana som rör offentliga tjänster, e-förvaltning och kommersiella tjänster på nätet) för att göra offentliga tjänster mer användbara och främja en inkluderande e-förvaltning, varvid särskilda åtgärder ska vidtas för att tillhandahålla offentliga tjänster och uppkopplingsmöjligheter för romer, i synnerhet i landsbygdsområden,
- förbättra romers digitala färdigheter och kompetens⁵ genom att
 - 1) förbättra tillgången till digital utrustning och nätanslutningar (i eftersatta områden genom exempelvis offentliga internetanslutningspunkter på offentliga platser).
 - 2) främja grundläggande digitala färdigheter och kompetens ur ett perspektiv av livslångt lärande och erbjuda motsvarande utbildning,
 - 3) förbättra romers användning av och delaktighet i informationssamhället, och
 - 4) uppmuntra anmälan av diskriminering online när det gäller tillgång till och användning av tjänster,
 - 5) integrera initiativ för digital kompetens i lokala socioekonomiska sammanhang och anpassa dem till romska befolkningsgruppers särskilda villkor och behov,
 - 6) uppmuntra och stödja initiativ för digital kompetens⁶ som
 - uppmuntrar motivation och medvetenhet när det gäller användning av internet,
 - är ekonomiskt överkomliga och hållbara,
 - omfattar innehåll och förmedlingsmetoder som är anpassade till romer (nya undervisningsmetoder, informellt lärande etc.), och
 - är tillgängliga och användbara,
- uppmuntra användningen av digitala lösningar för hälso- och sjukvård, för såväl patienter som vårdpersonal, för att säkerställa vårdkontinuitet och säkra behandlingsmetoder, och
- se över strategiska ramar för digital inkludering för att bedöma hinder för romer.

⁵ I ramverket för digital kompetens för medborgarna ([Digital Competence Framework for citizens](#)) delas den digitala kompetensen in i fem komponenter: informations- och datakompetens, kommunikation och samarbete, skapa digitalt innehåll, säkerhet och problemlösning.

⁶ I [Digital Competence Framework for Citizens](#) definieras informations- och datakompetens/digital kompetens som förmåga att formulera informationsbehov, lokalisera och hämta digitala data, information och innehåll, bedöma källans och innehållets relevans, och att lagra, hantera och organisera digitala data, information och innehåll.

UPPNÅ MILJÖRÄTTVISA

Den miljödiskriminering⁷ som många romska befolkningsgrupper utsätts för börjar uppmärksammas offentligt. Denna sedan länge försummade realitet har under covid-19-pandemin visat sina oproportionerliga effekter genom att marginaliserade befolkningsgrupper varit mer utsatta för smitta och andra relaterade hälsoproblem. Hälsoriskerna förvärras av bristfälliga boendeförhållanden och segregering, som pressar romer ännu längre ut i socioekonomisk exkludering.

Nationella strategiska ramar bör

- erkänna och bekämpa miljödiskriminering, särskilt eftersom den drabbar marginaliserade romska befolkningsgrupper i segregerade områden (som ett uttryck för antiziganism), öka kunskaperna om hur miljödiskriminering och brist på miljötjänster tvingar marginaliserade romer att bo i miljöförstörda områden,
- fokusera på tillgång till vatten, tillräcklig sanitet, avfallsinsamling och avfallshantering samt motverka fortsatt rumslig segregering eftersom det är en orsak till miljödiskriminering när det gäller bostäder och grundläggande tjänster,
- ta itu med romers bristfälliga tillgång till grönområden med rekreativt värde,
- förebygga miljöhälsorisker och hantera hälsoeffekterna av exponering för föroreningar och kontaminering, och
- säkerställa arbetarskydd för personer som arbetar under mindre gynnsamma miljöförhållanden.

⁷ Miljödiskriminering drabbar romer som lever i segregerade boplatser under miljöfarliga förhållanden (nära soptippar, nedlagda industriområden eller områden med hög risk för översvämningar) och utan grundläggande miljörelaterade nödvändigheter som vatten och avfallshantering. Se [Pushed to the wastelands: environmental racism against Roma communities in central and Eastern Europe](#). För begreppsmässiga förklaringar och resurser, se webbplatsen för [Energy Justice Network](#).

FRÄMJA (KUNSKAPER OM) ROMSK KONST, HISTORIA OCH KULTUR

Romsk konst, historia och kultur är oupplösliga delar av våra europeiska och nationella landskap. Under århundradenas lopp har dock skildringarna av romsk kultur och identitet varit romantiserade och stereotypa, vilket har förvärrat romernas alienation i majoritetssamhället. Det kulturella erkännandet bör byggas upp genom romska narrativ.

Nationella strategiska ramar bör

- erkänna, öka kunskaperna om och stärka romers egenansvar för den romska konstens och kulturens bidrag till det nationella och europeiska kulturarvet,
- stödja plattformar som främjar kontakter mellan romer och icke-romer på lokal nivå genom att uppmuntra traditionell och modern romsk konst, hantverk och kultur samt kunskap om romers historia,
- främja kunskapshöjande aktiviteter i samarbete med medieaktörer för att uppmuntra en egenskapad romsk identitet och stödja det romska kulturarvet,
- bekämpa negativa fördomar och stereotyper om romer,
- utse och högtidlighålla den 2 augusti som Europeisk minnesdag för Förintelsen av romer för att hedra minnet av offren för folkmordet på romer under andra världskriget,
- främja en helhetsstrategi när det gäller hedrandet av Förintelsens offer genom att uppmärksamma romernas öde på Internationella minnesdagen för Förintelsens offer (den 27 januari, dvs. den dag då koncentrationslägret Auschwitz-Birkenau befriades),
- integrera romska befolkningsgrupper i nationella kulturella narrativ genom att inkludera romsk konst, historia och kultur i samlingar i nationella arkiv, museer och permanenta konstupställningar, ge lämpliga anslag till skyddet, bevarandet och utvecklingen av romsk konst och kultur, bland annat genom att främja festivaler,
- låta språket romani och romernas historia ingå i skolornas läroplaner och läroböcker för både romska och icke-romska elever, främja multikulturella och kunskapshöjande aktiviteter och kampanjer i skolor, och
- skapa möjligheter att stärka egenmakten och stödet till romska företagare och egenföretagare med lokala företag som främjar romernas traditioner och kultur.

FRÄMJA SOCIAL INNOVATION OCH POLITISKA EXPERIMENT

Social innovation och policyexperiment är nya sätt att åstadkomma samhällsförändringar som omfattar idéer, metoder och initiativ på olika nivåer i systemet för att få igång genomgripande förändringar och uppnå varaktiga positiva effekter. De kan därför vara meningsfulla verktyg för att främja romers jämlikhet, inkludering, delaktighet och egenmakt.

EU definierar social innovation som ”verksamhet som är social både till sitt ändamål och sina medel, särskilt sådan som avser utveckling och genomförande av nya idéer (när det gäller produkter, tjänster och modeller), och som samtidigt tillgodoser sociala behov och skapar nya sociala relationer eller samarbeten, varigenom samhället gynnas och dess förmåga att agera förstärks”⁸. Sociala experiment är ”politiska åtgärder som erbjuder innovativa svar på sociala behov och som genomförs i liten skala och under omständigheter som gör det möjligt att mäta deras inverkan innan de genomförs i andra sammanhang eller i större skala, om resultaten är övertygande”⁹.

Nationella strategiska ramar bör

- stödja bildandet av nationella allianser för lärande och innovation som bidrar till inkludering i vilka aktörer från hela ekosystemet sammanförs (relevanta romska yrkesorganisationer, näringsliv, sociala inkubatorer och nätverk av förändringsskapare, ambassader och forskningsorganisationer),
- lansera gemensamma processer med nationella/regionala aktörer, välgörenhetsorganisationer och sociala hjälporganisationer för att fastställa behov, tillgängliga resurser och förutsättningar för gemensamma systematiska insatser (inklusive rådgivningsstöd från EU),
- stödja inkubatorer för resultatnriktade projekt inom viktiga sociala områden (tillgång till boende, samhällsservice, grundläggande offentlig infrastruktur och tjänster etc.),
- katalysera och samla kunskap om sätt att arbeta med de olika frågorna/områdena och samtidigt aktivera viktiga aktörer från olika sektorer (offentlig, privat, civilsamhället) och se till att de har kapacitet att delta i ett gemensamt arbete,
- testa olika socialpolitiska åtgärder (t.ex. garanterad basinkomst) för att få fram modeller och testa alternativa mekanismer för sociala förmåner,
- undersöka möjligheter att mobilisera privat kapital och slå ihop resurser med t.ex. välgörenhetsorganisationer genom eventuella matchningssystem för att sörja för de mest utsatta gruppernas icke tillgodosedda behov,
- utforska nya tjänste- eller leveransmodeller och utöka utbudet genom utfallsorienterade partnerskap,
- stödja sammanslagning och integrering av riktad och flexibel finansiering, och
- stödja inrättandet av kompetenscentrum för social innovation (med stöd från den gränsöverskridande verksamheten under ESF+) och ge mandat att stödja romers inkluderingsbehov.

⁸ Kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska socialfonden + (ESF+) 2018/0206 COD ([COM\(2018\) 382 final](#)), 30.5.2018, artikel 2.16.

⁹ Se ovan, artikel 2.17.